

COMBI

COMPREHENSIVE DEVELOPMENT OF
NEARLY ZERO-ENERGY
MUNICIPAL SERVICE BUILDINGS

RAKENNETEKNIIKAN YHTEENVETO

**Rakennusosien toimivuus ja kosteustekniset rasitukset sekä suositukset
rakennusfysikaaliseen suunnitteluun**

Eero Tuominen, Tampereen yliopisto

Sisällys

Rakennusosien toimivuus ja kosteustekniset rasitukset sekä suositukset rakennusfysikaaliseen suunnitteluun

Olevat rakennukset

-rakenteiden tila

-sisäilman olosuhteet

-paine-erot

Laboratoriotutkimukset ja laskenta

-Kalsiumsilikaattieristeet

-Sisäkuori- ja ontelolaattabetonit

-Puhallusvillaeristetyt yläpohjat

Terveen talon toteutuksen kriteeristö

Suosituks

Sisällys

Rakennusosien toimivuus ja kosteustekniset rasitukset sekä suositukset rakennusfysikaaliseen suunnitteluun

Olevat rakennukset

-rakenteiden tila

-sisäilman olosuhteet

-paine-erot

Laboratoriotutkimukset

-Kalsiumsilikaattieristeet

-Sisäkuori- ja ontelolaattabetonit

-Puhallusvillaeristetyt yläpohjat

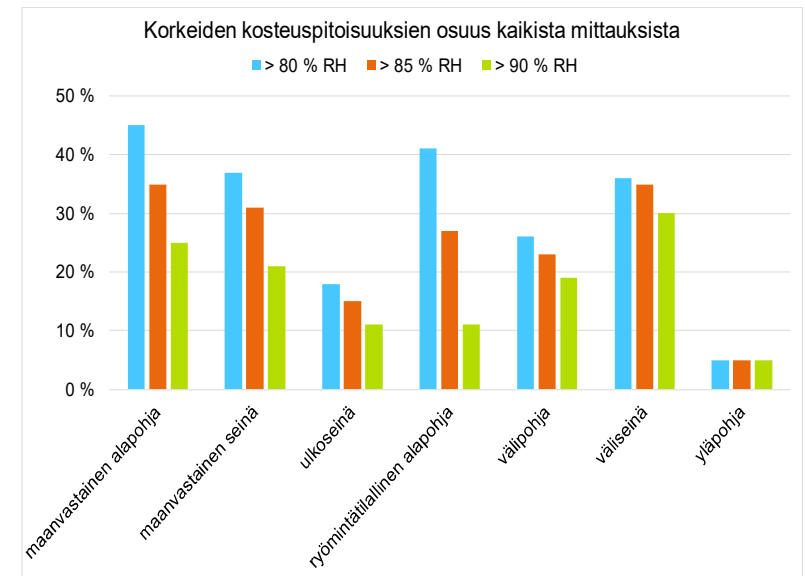
Terveen talon toteutuksen kriteeristö

Suosituks

- 168 kuntotutkimusaineiston raportin analysointi
- Palvelurakennuksissa tehdyt kenttämittaukset 24 eri kohteessa

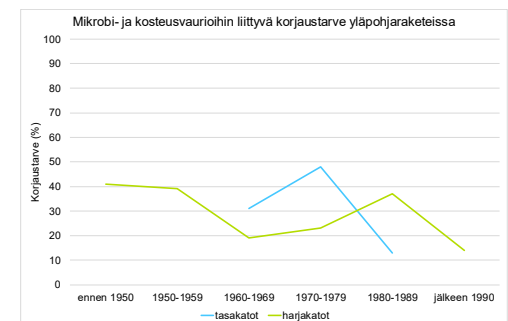
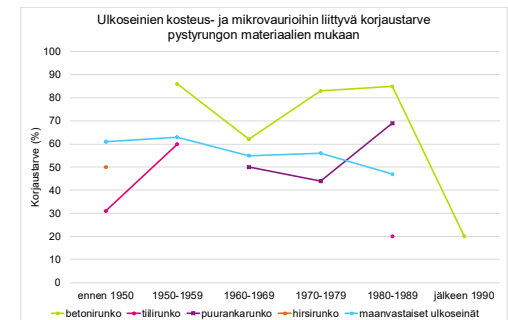
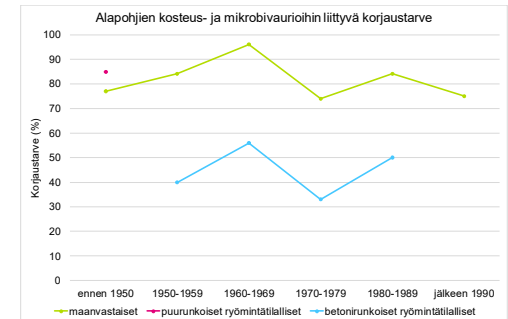
Rakennusosien kosteuspitoisuudet kosteus- ja sisäilmateknisissä kuntotutkimuksissa

- Kosteus- ja sisäilmateknisissä kuntotutkimuksissa kuntotutkijan tulee tehdä valinta käytettävästä tutkimusmenetelmästä tapauskohtaisesti. Aineiston perusteella kosteusmittaukset kohdistetaan pääsääntöisesti maanvastaisiin rakennusosiin sekä ulkoseiniin.
- Rakennusmateriaalivalinnoista tai rakennuksen iästä riippumatta kaikista Suomessa käytetyistä rakennetyypeistä on mitattu korkeita kosteuspitoisuuksia, eikä riskitöntä rakennetta siten ole löydettävissä.
- Korkeaksi kosteuspitoisuudeksi on katsottu yli 80 % suhteellinen kosteus, joka pitkään jatkuessaan mahdollistaa herkimpien rakennusmateriaalien mikrobivaurioitumisen.

Palvelurakennusten kosteus- ja mikrobivaurioituminen

- Sisäilmaongelmien sekä kosteus- ja mikrobivaurioiden korjaustarve ovat usein osa palvelurakennusten peruskorjaushankkeita.
- Rakennukset ovat moniongelmaisia, eli korjattavaa löytyy useasta rakennusosasta, mutta vauriot ovat luonteeltaan enemmän pistemäisiä kuin laaja-alaisia. Mitä vanhempi rakennus sitä enemmän keskimääräisesti on kosteus- ja mikrobivaurioihin liittyvää korjaustarvetta.
- Rakennusmateriaalivalinnoista tai rakennuksen iästä riippumatta kaikista Suomessa käytetyistä rakennetyypeistä löytyy kosteus- ja mikrobivaurioita, eikä riskitöntä rakennetta siten ole löydettävissä. Ongelmat ovat yleisimpiä maanvastaisissa rakennusosissa.
- Jokainen rakennus on kuitenkin aina yksilöllinen, eikä vaurioitumista voi perustaa yksistään tilastolliseen aineistoon. Syntyneitä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää hyödyksi kosteus- ja sisäilmateknisen kuntotutkimuksen suunnittelussa, joka on välttämätön osa onnistumiseen tähtäävää korjaushanketta.

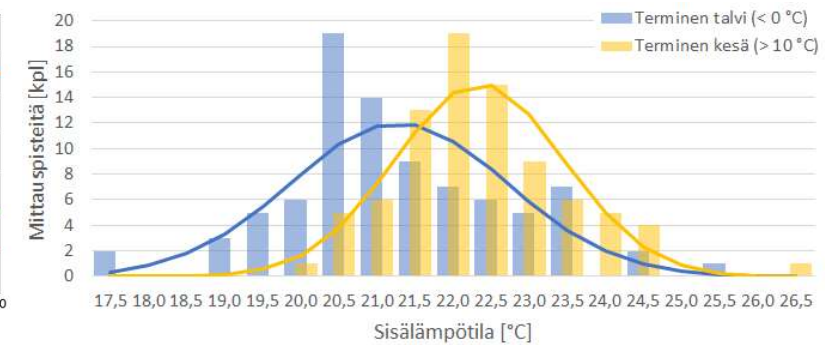
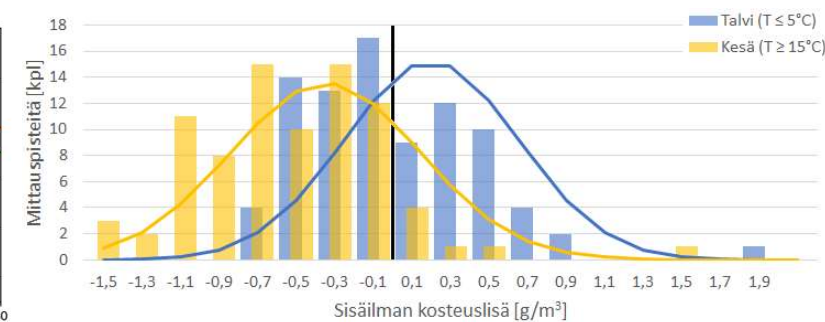
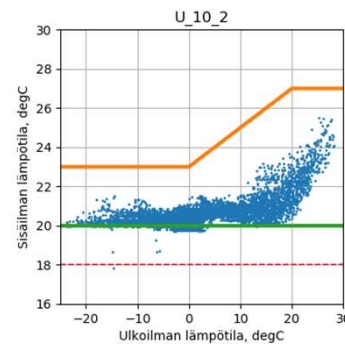
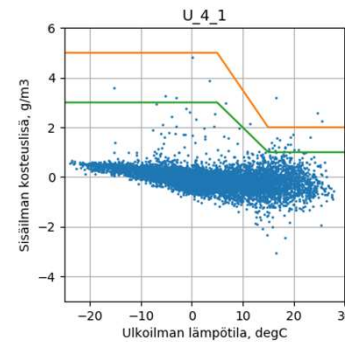
Sisäilman kosteuslisä ja lämpötilan sisäilmastoluokka kouluissa ja päiväkodeissa

Tuloskortissa esitetään tuloksia uusien ja korjattujen palvelurakennusten sisäilman kosteuslisästä ja sisäilmastoluokituksesta lämpötilan osalta

Tutkittuja kohteita Pirkanmaan ja Helsingin seudulta oli yhteensä 24

Sisäilman suhteellisen kosteuden ja lämpötilan ensimmäiset mittaukset aloitettiin heinäkuussa 2016 ja viimeiset päätettiin elokuussa 2018

Mittauksia suoritettiin kahden eri laitevalmistajan RH/T-mittareilla

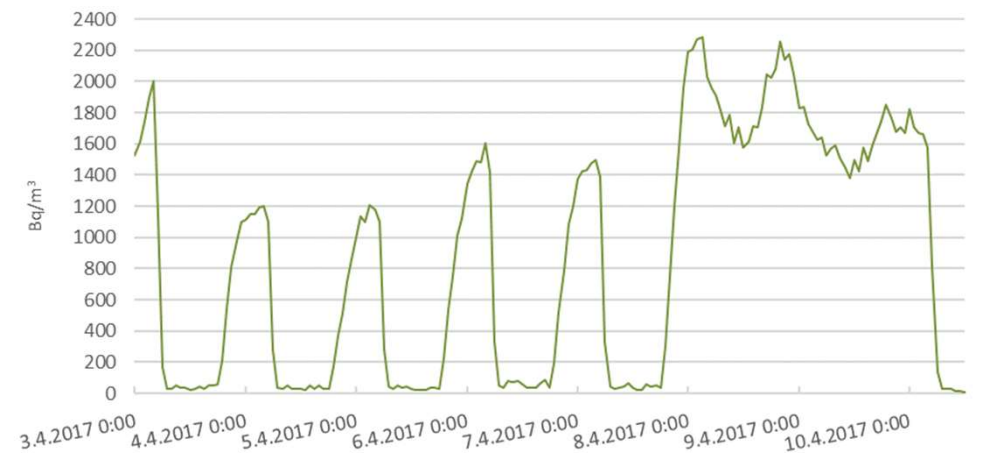
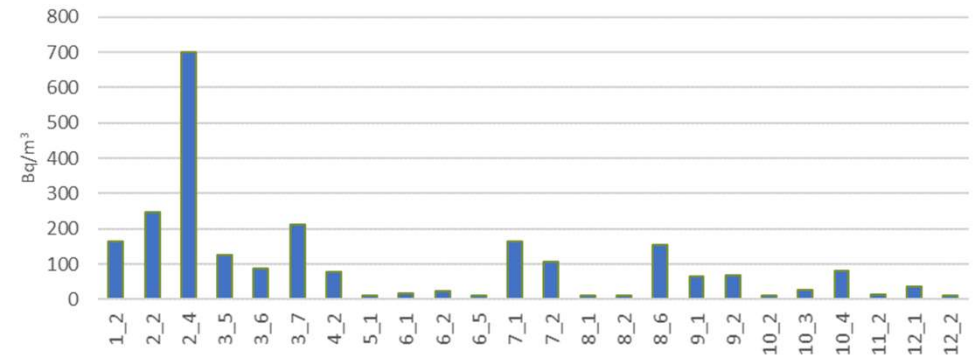
Sisäilman radonpitoisuudet palvelurakennuksissa

Tuloskortissa esitetään uusista ja korjatuista palvelurakennuksista mitattuja radonpitoisuuksia

Tutkittuja kohteita Pirkanmaan ja Helsingin seudulta oli yhteensä 24

Radonia mitattiin marras-huhtikuussa 2016-2017 ja 2017-2018

Mittauksia suoritettiin radonpurkeilla ja dynaamisilla radonmittareilla

Uusien ja korjattujen palvelurakennusten paine-erot

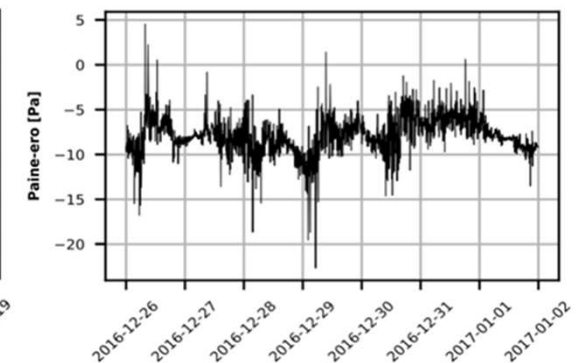
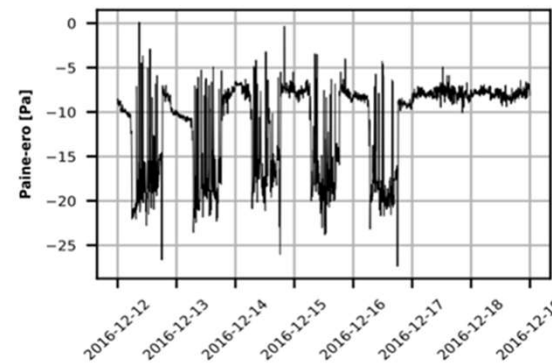
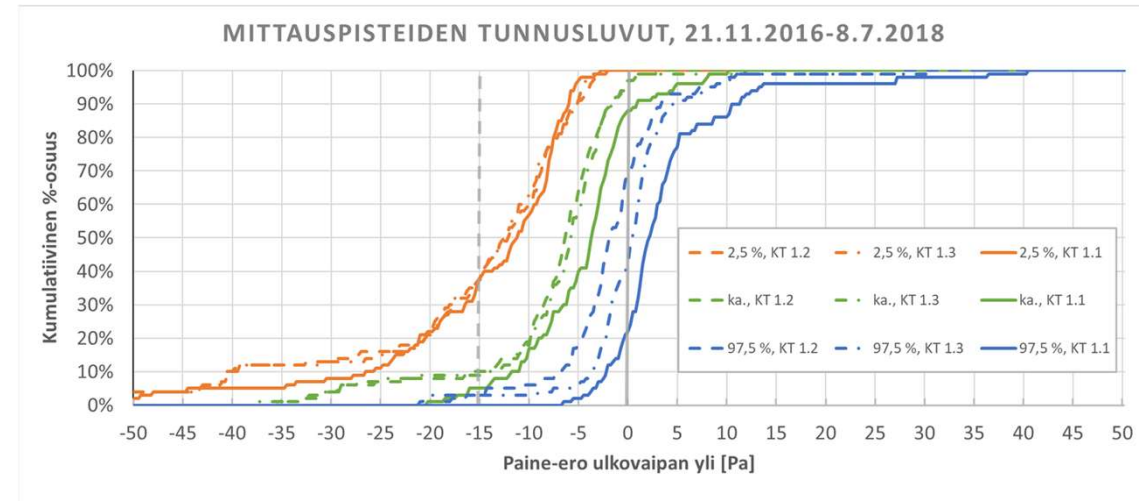
Tuloskortissa esitetään tuloksia uusien ja korjattujen palvelurakennusten paine-eroista ulkovaipan yli

Tutkittuja kohteita Pirkanmaan ja Helsingin seudulta oli yhteensä 24

Paine-eroja mitattiin 2016 syksystä kesään 2018 asti

Mittaustuloksia tarkasteltiin 21.11.2016-8.7.2018 väliseltä ajalta

Käyttö- ja lomakausien eroja tutkittiin talvikaudelta 2016-2017 ja kevät/kesäkaudelta 2018

Sisällys

Rakennusosien toimivuus ja kosteustekniset rasitukset sekä suositukset rakennusfysikaaliseen suunnitteluun

Olevat rakennukset

-rakenteiden tila

-sisäilman olosuhteet

-paine-erot

Laboratoriotutkimukset ja laskenta

-Kalsiumsilikaattieristeet

-Sisäkuori- ja ontelolaattabetonit

-Puhallusvillaeristetyt yläpohjat

Terveen talon toteutuksen kriteeristö

Suosituks

- Tyypillisten rakennusfysikaalisten materiaaliominaisuuksien tutkiminen valituille materiaaleille
- Valittujen rakenteiden kosteusteknisen toiminnan mallintaminen ja mallin kehittäminen
- Eri materiaaleilla eristettyjen sisäkuoribetonien kuivumisen mittaaminen
- Sisäisen konvektion merkittävyys yläpohjarakenteessa

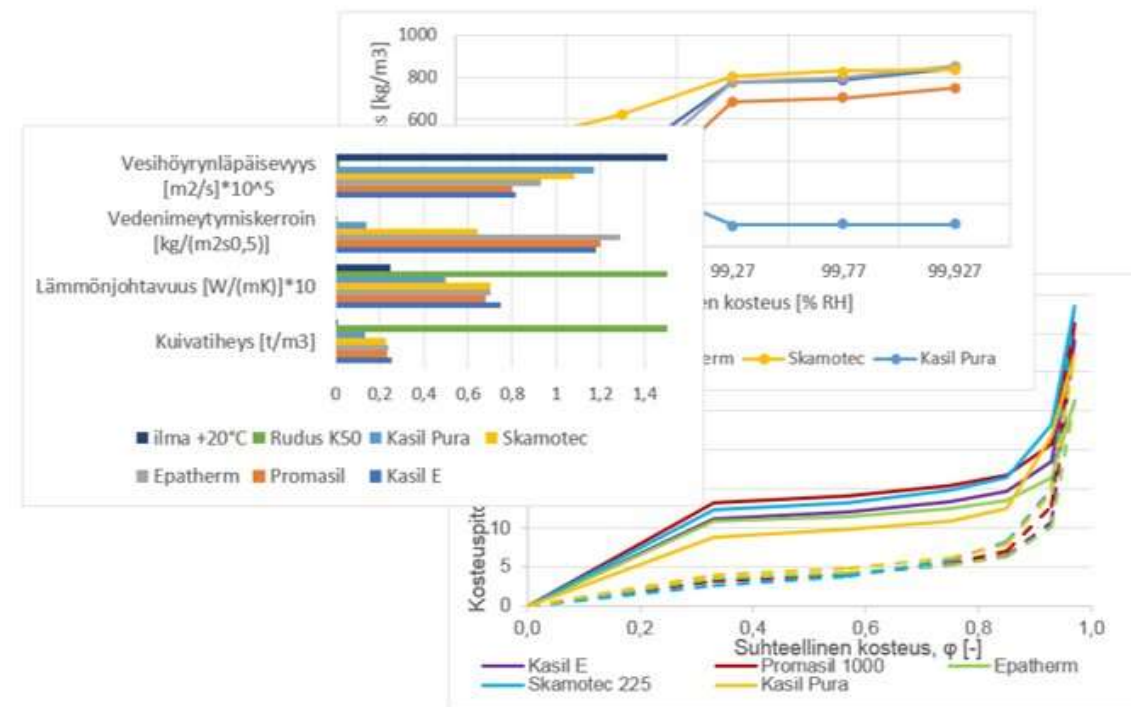
Kalsiumsilikaattieristeiden rakennusfysikaaliset materiaaliominaisuudet

Tutkitut ominaisuudet

- Vesihöyrynläpäisevyys
- Vedenimeytymiskerroin
- Lämmönjohtavuus
- Hygroskooppinen tasapainokosteuskäyrä
- Kapillaarinen tasapainokosteuskäyrä
  - Maksimikosteuspitoisuus
- Ominaislämpökapasiteetti

Koemenetelmien kehitystyö

- Kapillaarinen tasapainokosteuskäyrä
  - Painelevylaitteiston peruskäyttö ja toimintatapaohjeistus
  - Vakuumikyllästyslaitteen testaus

Maanvastaisten seinien lämmön- ja kosteudeneristys

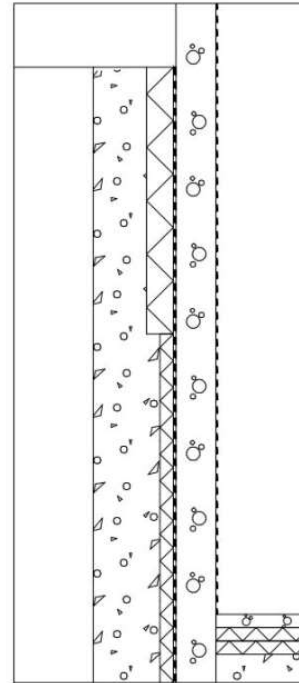
Jo pelkkä vesihöyryn diffuusio maaperästä riitti synnyttämään homeen kasvulle otolliset olosuhteet useisiin sisäpuolelta lämmöneristettyihin maanvastaisiin seiniin.

Maanvastaisten seinien lämmön- ja kosteudeneristys on suositeltavaa tehdä kantavan rakenteen ulkopuolelle.

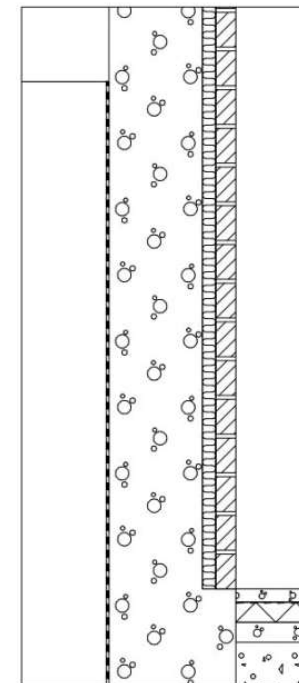
Sisäpuolista lisälämmöneristystä käytettäessä ohut, kapilaarisesti kosteutta tehokkaasti siirtävä lämmöneristemateriaali oli suositeltavin vaihtoehto.

Jos rakenteen ulkopuolella on olemassa toimivat lämmöneriste- ja kosteussulkukerrokset, on mahdollista käyttää tapauskohtaisesti myös muita sisäpuolisia lämmöneristysratkaisuja.

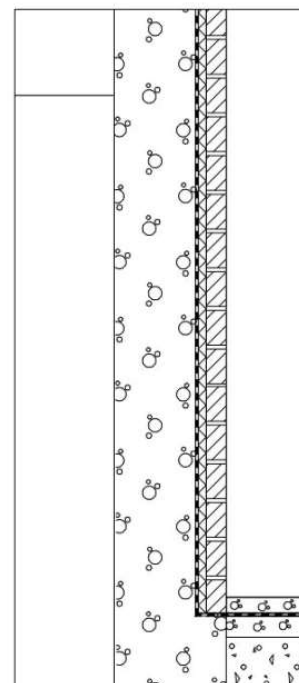
KS 1990

KS 1963

KS 1958

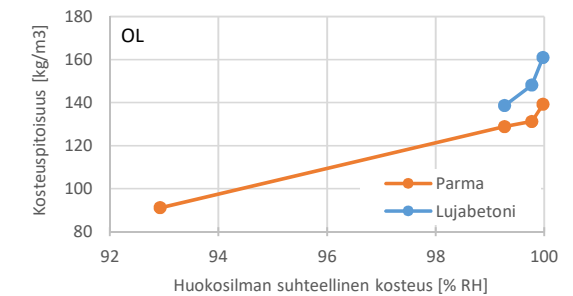
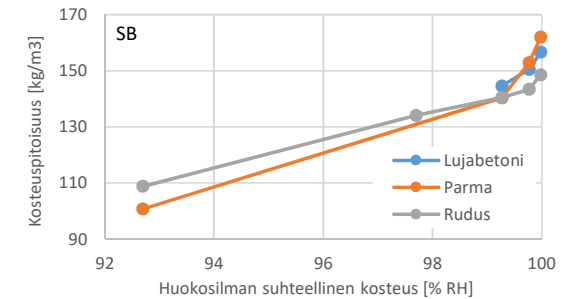
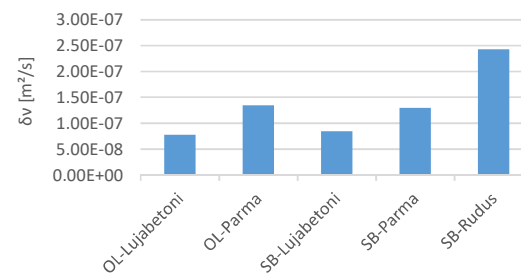
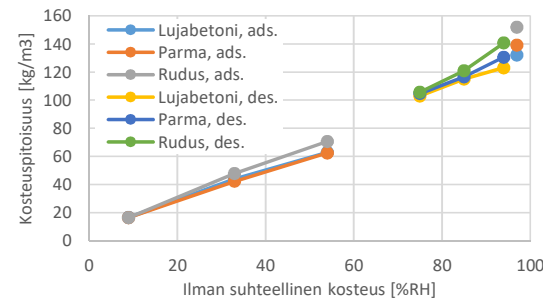
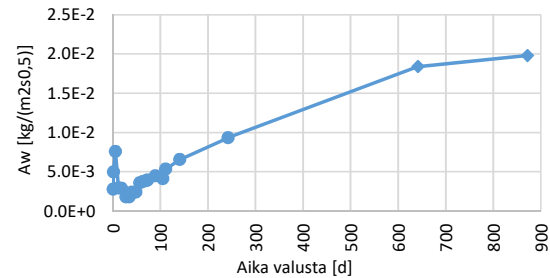

Tyypillisiä vanhoja kellarinseinärakenteita

Sisäkuori- ja ontelolaattabetonien rakennusfysikaaliset kosteusominaisuudet

Materiaalikoeket ja tutkitut ominaisuudet

- Veden imeytymiskoe
  - Veden imeytymiskerroin
  - Veden tunkeutumiskerroin
  - Kapillaarinen kyllästyskosteuspitoisuus
  - Veden imeytymiskertoimen kehittyminen
- Tasapainokosteuskoe
  - Hygroskooppinen tasapainokosteuskäyrä
- Painelevykoe
  - Kapillaarinen tasapainokosteuskäyrä
  - Maksimikosteuspitoisuus
- Märkäkuppikoe
  - Vesihöyrynläpäisevyys

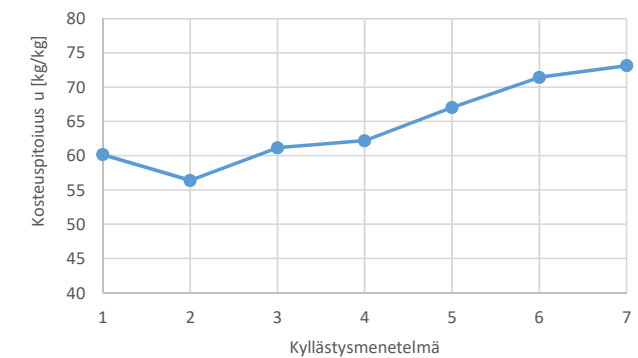
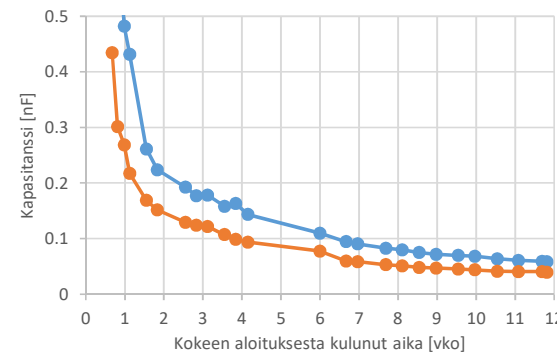
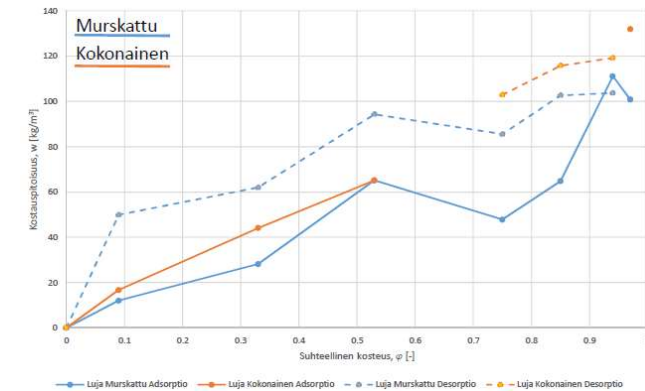
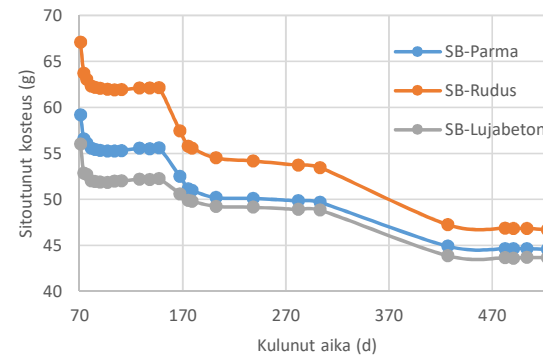
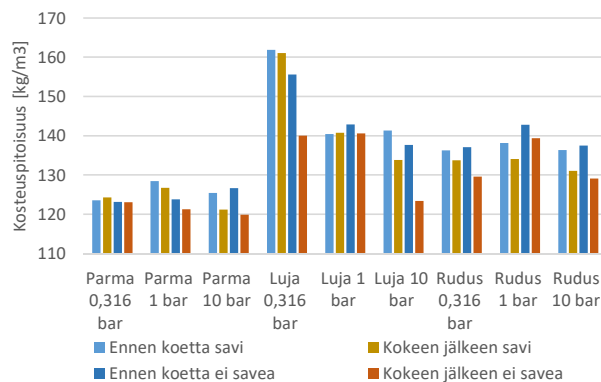
Rakennusfysikaalisten kosteusominaisuuksien laboratoriomittausten kehittäminen

Tasapainokosteuskokeen kehittäminen

- Tasapainottumisen todentaminen
- Kokeen nopeuttaminen

Painelevykokeen kehittäminen

- Vakuumikyllästetyt koekappaleet betonien kokeissa
- Kaoliinisaven tarpeellisuuden testaus
- Kapasitanssimittaukset
- Koekappaleiden vakuumikyllästysmenetelmien testaus

Betonirakenteisten sisäkuorielementtien kuivuminen: seurantamittaukset

Punnitukset/haihtunut kosteus:

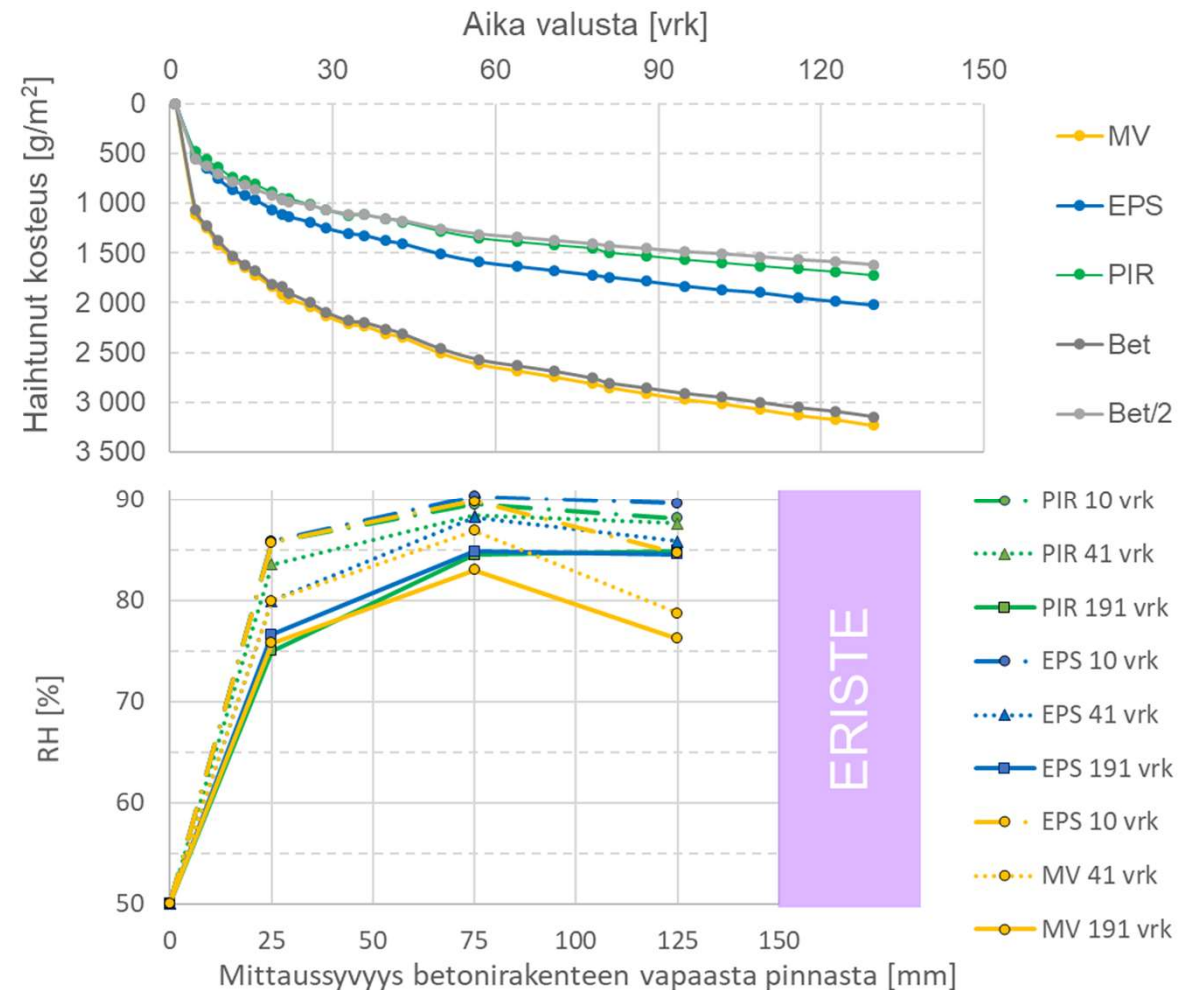
MV-koekappaleesta poistui kosteutta yhtä paljon kuin kahteen suuntaan kuivuvasta betonikoekappaleesta (Bet).

PIR-koekappaleesta poistui noin puolet kyseisestä vesimäärästä. EPS-koekappaleesta poistui kosteutta hieman nopeammin kuin PIR-koekappaleesta.

Kosteusmittaukset/kosteusjakauma:

PIR- ja EPS-eristetyissä kosteusjakaumat ovat lähes identtiset. Kuivuminen tapahtuu pääosin yhteen suuntaan.

MV-eristetty myös kosteusmittausten perusteella selkeästi kahteen suuntaan kuivuva. Koekappale on kuivunut myös eristeen puolelta keskipistettä kuivemmaksi.

Betonirakenteisten sisäkuorielementtien kuivuminen: laskennalliset tarkastelut

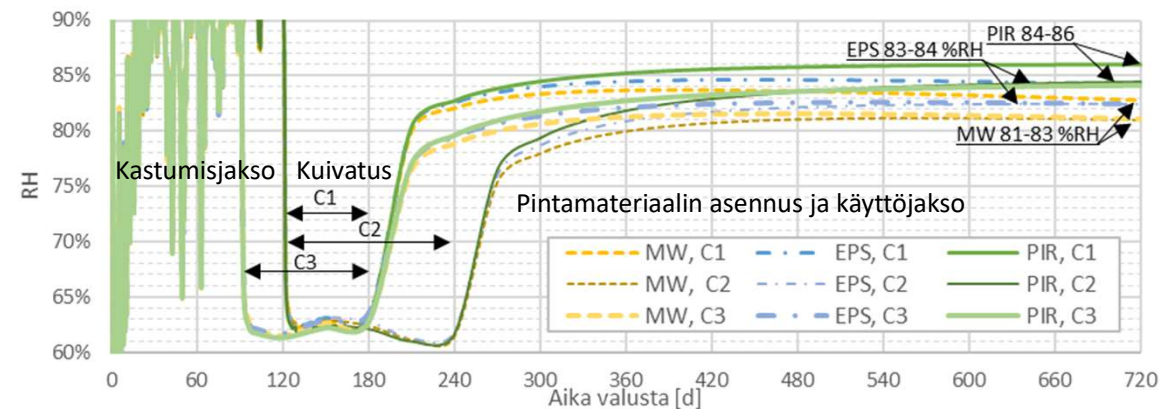
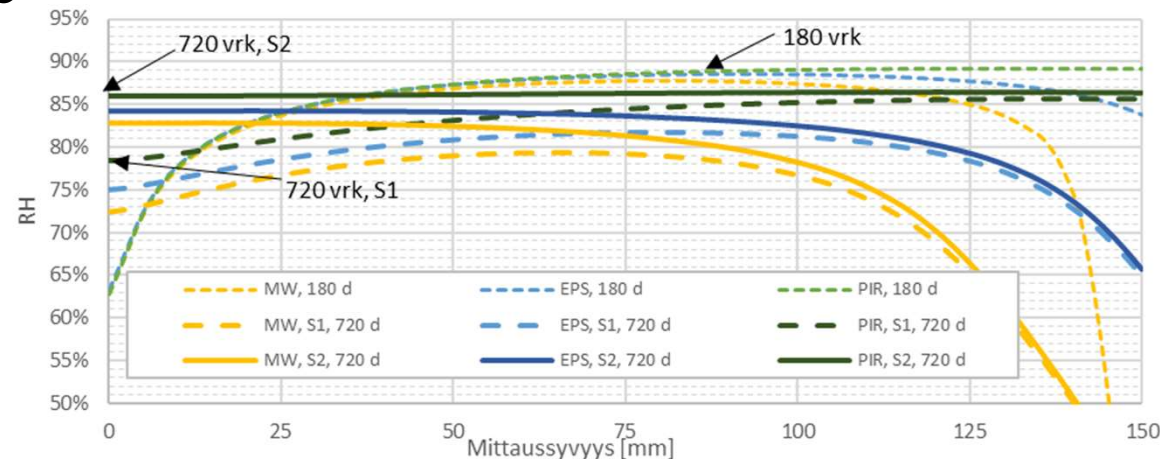
Kosteusjakauma:

Mikäli käytetään vesihöyrytiiviitä ja kosteuserkkiä pintamateriaaleja tai pintarakenteita, on suositeltavaa käyttää kosteusavointa ulkopuolista eristemateriaalia rakenteen kuivumiskyvyn varmistamiseksi; käytettäessä vesihöyrytiivistä eristettä, on sisäpuolisen pintamateriaalin oltava riittävän vesihöyryvoin rakenteen kuivumiskyvyn varmistamiseksi.

Kastumis- ja kuivumisjakson vaikutus:

Tarkastelu tehtiin tiiviillä pintamateriaalilla.

Rakenteen kastumisajan lyhentäminen on tehokkain tapa saavuttaa rakenteelle määritetty tavoitekosteus ja siten pintamateriaalin alle alhaisin kosteus lopputilanteessa.

Sisäisen konvektion vaikutus puhallusvillaeristeisissä yläpohjissa

Yläpohjakokeissa on tutkittu puhallusvillaeristeisiä yläpohjia.

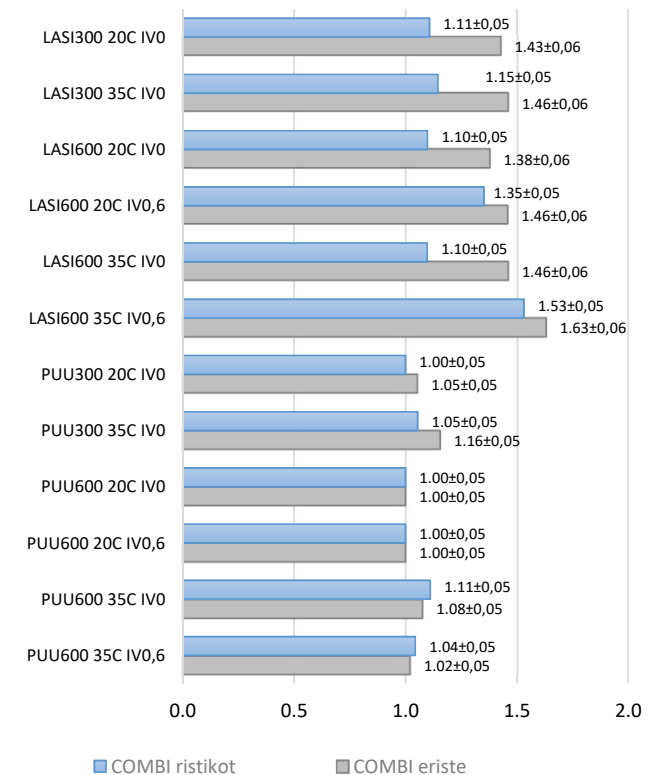
Muuttujina ovat olleet seuraavat suureet:

- Puhallusvillat: Puukuitu- ja lasipuhallusvilla
- Eristepaksuudet: 300 mm ja 600 mm
- Lämpötilaero: 20 °C ja 35 °C
- Tuuletusilmavirta:
  - 300 mm:n eristepaksuudella ~0 m/s
  - 600 mm: eristepaksuudella ~0 m/s ja ~0,6 m/s
- Kattoristikot: pelkkä eristekerros ja eristekerros + kattoristikot k900-jaolla

Sisäinen konvektio heikentää ilmaa läpäisevällä eristeellä eristetyn rakenteen lämmöneristävyyttä ja tietyissä tilanteissa kosteusteknistä toimintaa.

Puukuitueristeellä suurin yksittäinen sisäistä konvektiota kasvattava tekijä oli lämpötilaeron kasvattaminen. Lasipuhallusvillalla suurimmat yksittäisen muuttujan vaikutukset saatiin ilmavirtauksen kasvattamisella ja poistamalla kattoristikot.

Taulukossa on esitetty eri koevaiheissa saadut Nusseltin luvut, jotka kuvaavat sisäisen konvektion tapahtumista. Nusseltin luvun ollessa yli 1 rakenteessa tapahtuu sisäistä konvektiota. Koetilanteen nimessä on ilmoitettu eristeen tyyppi, mittauksessa käytetty lämpötilaero ja tuuletusilmavirran nopeus.

Sisällys

Rakennusosien toimivuus ja kosteustekniset rasitukset sekä suositukset rakennusfysikaaliseen suunnitteluun

Olevat rakennukset

-rakenteiden tila

-sisäilman olosuhteet

-paine-erot

Laboratoriotutkimukset ja laskenta

-Kalsiumsilikaattieristeet

-Sisäkuori- ja ontelolaattabetonit

-Puhallusvillaeristetyt yläpohjat

Terveen talon toteutuksen kriteeristö

Suosituks

- Tyypillisten rakennusfysikaalisten materiaaliominaisuuksien tutkiminen valituille materiaaleille
- Valittujen rakenteiden kosteusteknisen toiminnan mallintaminen
- Eri materiaaleilla eristettyjen sisäkuoribetonien kuivumisen mittaaminen
- Sisäisen konvektion merkittävyys yläpohjarakenteessa

Terveen talon toteutuksen kriteerit korjausrakentamiseen

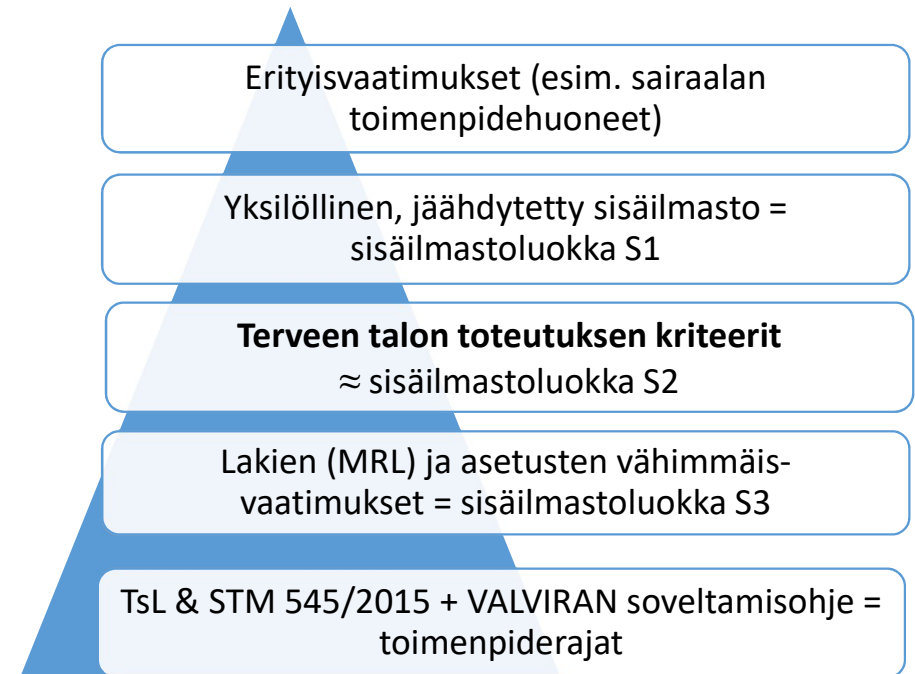
Korjausrakentaminen on usein monimutkaisempaa kuin uudisrakentaminen

→ siihen tarvitaan omat yhtenäiset, selkeät, yleispätevät ja käytännönläheiset kriteerit

uudisrakentamiseen suunnattujen toimintamallien soveltaminen saattaa jättää oleellisia korjausrakentamisen erityispiirteitä huomioimatta

Päivitetty suppea kriteeristö täydentää muita olemassaolevia laajoja toimintamalleja

Tietoa tiivistämällä voidaan saavuttaa parempaa vaikuttavuutta rakentamisen yleiseen laatuun ja ohjata tarkempaa tietoa tarvitsevia viimeisimmän tiedon lähteille

Määräysten minimitasoin mukainen rakennuskin tulee rakentaa toimivaksi, turvallisiksi ja terveelliseksi, mutta

Terveen talon toteutuksen kriteereillä pyritään korkeampaan sisäilmaston laatuun ja kosteuteen liittyvien riskien minimointiin

Suosituks

Rakennuksen suunnitteluratkaisujen perustelut tulisi dokumentoida siten, että niistä saa riittävät lähtötiedot ratkaisujen toimivuuden arviointiin.

Kuntotutkimuksia olisi perusteltua tehdä ylläpidon näkökulmasta jo ennen epäilyä sisäilmaongelmasta.

Vaikeasti havaittavien ilmiöiden seuranta kriittisissä paikoissa tulisi helpottaa esimerkiksi tarkastusluukuin- ja pistein.

Talotekniikkaa koskeva kuntotutkimus olisi syytä linkittää rakenne- ja sisäilmatekniseen kuntotutkimukseen siten, että näiden vuorovaikutus tulee huomioitua kokonaisuuden arvioinnissa.

Virheettömiä rakenneratkaisuja ei tilastoista löydy ja siksi ratkaisujen vikasietoisuutta tulee lisätä vaurioiden välttämiseksi.

Rakenteiden yli vallitsevat suuret paine-erot aiheuttavat riskin rakenteille ja sisäilman laadulle.

Paine-erojen poistaminen ei ole mahdollista, mutta seurantamittausten avulla vallitsevat paine-erotasot voitaisiin minimoida.

Rakennuksen todellisen käytön ja ilmanvaihdon käyttötilanteiden tulisi vastata toisiaan kokonaisvaltaisesti käyntiajoista paine-ero-osastointeihin.

Ilmanvaihdon kokonaisvaltainen toimivuus ja paine-erojen hallinta tulisi varmistaa kaikissa eri käyttötilanteissa.

Yksinkertaisten seurantamittausten avulla saataisiin helposti tietoa myös muiden taloteknisten järjestelmien toimivuudesta, mutta tulosten käsittelyyn tulee varata resursseja.

Suosituks

Rakenneratkaisujen vikasietoisuuden kehittäminen on tarpeen ja rakennusfysikaalinen mallintaminen on tässä hyvä työkalu.

Luotettavien tulosten edellytys on todellisuutta vastaavat lähtötiedot niin rasiusten kuin materiaaliominaisuuksien osalta.

Materiaaliominaisuuksien saatavuudessa on puutteita ja yksittäisen materiaaliryhmän sisälläkin vaihtelu voi olla suurta; epävarmojen lähtötietojen osalta on tehtävä herkkyytarkastelua.

Kellarin seinän sisäpuolinen lämmöneristäminen on riskialtista ja tulee toteuttaa vain osana kokonaisuutta, jossa koko maanvastaisten rakenteiden kosteustekninen toiminta varmistetaan.

Betonirakenteiden suhteellisen kosteuden seuranta jatkuvatoimisilla mittareilla on haastavaa ellei mahdotonta.

Matalan vesisementtisuhteen betoneilla kosteudensiirto on hyvin hidasta ja

-kuiva pintakerros voi peittää alleen hyvin merkittävän määrän kosteutta, joka tasoittuessaan kastelee koko rakenteen.

-diffuusiotiiviiden eristeiden ja pinnoitteiden käytössä tulee huomioida paitsi hidas kuivuminen, myös tästä seuraava hidas kuivumiskutistuminen.

Sisäinen konvektio on hyvin ilmaa läpäisevillä puhallusvillaeristeillä merkittävä lämmönläpäisyyn vaikuttava tekijä ja tulee ottaa huomioon rakenneratkaisujen suunnittelussa ja energiatehokkuuden määrittämisessä.

Suosituks

Rakennusratkaisujen vikasjetoisuuden
Rakennuksen suunnitteluratkaisujen
kehittäminen on tarpeen ja
perustelut tulisi dokumentoida siten, että
rakennusfysikaalinen mallintaminen on tassa
niistä saa riittävät lähtötiedot ratkaisujen
hyvä työkalu.
toimivuuden arviointiin.
Luotettavien tulosten edellytys on
Kuntotutkimuksia olisi perusteltua tehdä
todellisuutta vastaavasti ja riittävästi
ylläpidon näkökulmasta ja huomioida
rasitusten kuin materiaalilominaisuuksien
sisäilmaongelmasta.
Vaikeasti saavutettavissa tiloissa
Materiaalilominaisuuksien saatavuudessa on
kriittisissä paikoissa tulisi helpottaa
puutteita ja yksittäisen materiaaliryhmän
esimerkiksi tarkastusluokki- ja pistelin-
sisälläkin vaihtelu voi olla suurta,
eräerojen lähtötietojen osalta on tehtävä
eräerojen koskeva kuntotutkimus
herkkyystarkastelu
Kokonaista rakenne- ja sisäilmatekniseen
kuntotutkimukseen siten, että näiden
vuorovaikutus tulee huomioida
lämmön eristämisen on riskialtista ja tulee
kokonaisuuden arvioinnissa
toteuttaa vain osana kokonaisuutta, jossa
koko materiaalin rakenteiden
koneellista rakennusratkaisua ei tilastoista
kosteus- ja sisäilman vikasjetoisuutta tulee
lisätä vaurioiden välttämiseksi.

LUE: COMBI-hankkeen suositukset – energiatehokkaaseen rakentamiseen – COMBI 8

Betonirakenteiden suhteellisen kosteuden
Rakenteiden yli vallitsevat suuret paine-erot
seuranta jatkuvatoimisilla mittareilla on
aiheuttavat riskin rakenteille ja sisäilman
haastavaa ellei mahdotonta.
laadulle.
Matalan vesisementtisuhteen betoneilla
Paine-erojen poistaminen ei ole mahdollista,
kosteudensiirto on hyvin hidasta ja
mutta seurantamittausten avulla vallitsevat
kita ne eivät ole välttämättä hyvin
merkittävän määrän kosteutta, joka
Rakennuksen todellisen käytön ja
talon ilmastusta ja sisäilman tilasta
ilmantuvuuden käyttötilan tilasta vastata
-diffuusiväestämisen väestämisen
lämpö- ja kosteusero- ja huoneiden
kuivuminen, myös tästä seuraava hidas
Ilmanvaihdon kokonaisvaltainen toimivuus ja
kulumiskutistuminen.
paine-erojen hallinta tulisi varmistaa kaikissa
Sisäilmanvaihdon on hyvin ilmaa
läpäisevillä puhallusvillaeristeillä merkittävä
Yksinkertaisten seurantamittausten avulla
lämmönläpäisyyden vaikuttava tekijä ja tulee
saataisiin helposti tietoa myös muiden
ottaa huomioon rakennusratkaisujen
taloteknisten järjestelmien toimivuudesta,
suunnittelussa ja energiaterokkuuden
mutta tulosten käsittelyyn tulee varata
maarityksessä.
resursseja.

Kiitos!

Lisätietoja esityksen sisällöstä

Eero Tuominen

Tampereen yliopisto

eero.tuominen@tuni.fi

040 742 1652

Tuloskortit ja taustajulkaisut löydät [COMBI-hankkeen internetsivuilta](#).

Lisätietoja COMBI-hankkeesta

Juha Vinha

Tampereen teknillinen yliopisto

juha.vinha@tuni.fi

040 849 0296

<https://research.tuni.fi/rakennusfysiikka/tutkimusprojektit/combi>

Tämän teoksen suhteen noudatetaan lisenssiä Creative Commons Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen.

Lisenssiin voit tutustua osoitteessa <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.fi>